Nagy Noémi

Az önvádra kötelezés tilalma az USA Legfelsőbb Bíróságának jogértelmezésében*

Jelen tanulmány a XXIX. Országos Tanulmányi Diákköri Konferencián első helyezést elért, azonos című pályamű alapján készült. Mivel jelen kötetben a tanulmány egészben való közlésére nem volt mód, ezért úgy döntöttem, kihagyom a dolgozatnak egyébként igen fontos részét képező elméleti-történeti alapvetést, amely a szabadságjogok Egyesült Államok-beli fejlődéstörténetének és az amerikai alkotmány létrejöttének bemutatásán kívül a U.S. Supreme Court szerepéről és ítélkezésének irányvonalairól is értekezik. Ehelyütt csupán arra szorítkozom, hogy – a tanulmány címének megfelelően – az ötödik alkotmánykiegészítésbe foglalt önvádra kötelezés tilalmára épülő legfelsőbb bírósági joggyakorlatot bemutassam, s csupán a záró gondolatok között fogom érinteni az ezen joggyakorlat alapján kikristályosodó tendenciákat, tágabb összefüggéseket.

I. Az önvádra kötelezés tilalmának történeti gyökerei

Az Egyesült Államok alkotmánya és az annak szerves részét képező Bill of Rights alapvetően táplálkozik az angol alkotmányos gondolkodás hagyományaiból (egészen a Magna Chartáig visszamenőleg[1]). Mivel a dolgozat az önvádra kötelezés tilalmára (privilege against self-incrimination) összpontosít, ezért azt tesszük tüzetes vizsgálat tárgyává, hogy az ötödik alkotmánykiegészítésbe foglalt (büntető)eljárásjogi rendelkezésnek konkrétan milyen történelmi előzményei vannak. Ez azért is fontos feladat, mert – *Frankfurter* főbíró szavaival élve – az amerikai szabadságjogok története nem kis mértékben az eljárásjog története.[2] *Douglas* főbíró pedig egy 1951-es ügyben arra mutatott rá, hogy a Bill of Rights legtöbb rendelkezése az eljárással kapcsolatos, s hogy "a szigorú eljárásjogi biztosítékokhoz való rendíthetetlen hűség a jogegyenlőség legfőbb biztosítéka".[3]

A „*nemo tenetur*" gyökerét a 17. századi Angliában kell keresnünk. Amióta 1534-ben VIII. Henrik megalapította saját, állami egyházát (*Act of Supremacy*), a katolikusok, kvékerek és puritánok ellen folytatott vallási üldözés egyre hevesebbé vált. Százakat vetettek alá kínvallatásnak, majd

---

* E tanulmány alapjául szolgáló azonos című dolgozat a XXIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencián „Római Jog és Egyetemes Állam- és Jogtörténet Tagozat" szekcióban első helyezést ért el. Konzulens: Dr. Herger Csabáné

börtönöztek be vagy végeztek ki azért, mert megtagadták az eskütételt (*oath ex officio*), ami tulajdonképpen egyet jelentett a beismerő vallomással. Elkeseredett küzdelmük jelképe *John Lilburne* posztókészítő tanonc lett, akit 1637-ben börtönöztek be lázító könyvek szállítása miatt. A hírhedt Csillagkamara (*Star Chamber*) előtt – a vád természetének bárminemű ismerete nélkül – meg kellett volna esküdnie a Bibliára, hogy a valóságnak megfelelően válaszol minden kérdésre. A férfi ezt megtagadta, ami azzal járt, hogy bíróság elleni engedetlenségben (*contemp of court*) marasztalták. Lilburne kitartó makacssága egész Anglia figyelmét a Star Chamber és megfelelő egyházi szerve, a *High Commission* inkvizitórius (nyomozóelvi) eljárásaira irányította, s küzdelme eredményeként – I. Károly kétségbeesett tiltakozása ellenére – az angol „hosszú parlament" 1641-ben eltörölte a két gyűlölt felsőbíróságot.[4] Annak jogi elismerése azonban, hogy senki sem köteles önmaga ellen tanúskodni, érdekes módon nem történt meg sem az 1689-es Jogok kérvényében, sem az angol Bill of Rights-ban, pedig azt Cromwell hadserege (*Declaration of the Army*) és a levellerek (*The Humble Petition of Many Thousands*) is követelték. Egyes szerzők (McCauley, Fortescue) álláspontja szerint egy ilyen nyilatkozat inkább gyengítette, mint erősítette volna a tilalmat, ami egyébként is úgy beivódott már a köztudatba, hogy törvénybe foglalása hasonlatos lett volna a gravitáció „jogának" elismeréséhez.[5] Nem igazolható Wigmore professzor véleménye, mely szerint az új-angliai telepesek első nemzedéke számára ismeretlen fogalom volt az önvádra kötelezés tilalma.[6] Cáfolataképp elég, ha vetünk egy pillantást a massachusettsi Body of Liberties büntető anyagi- és eljárásjogi rendelkezéseire. A charta tiltotta az embertelen, barbár és kegyetlen testi büntetéseket. A halálbüntetést ebben a korszakban még széles körben alkalmazták, a kínvallatást viszont csak korlátok között, abban az esetben engedélyezték, ha nem állt rendelkezésre elegendő bizonyíték a bűnösség igazolásához. Ekkor sem lehetett azonban azt embertelen módon végrehajtani:

> „No man shall be forced by torture to confess any crime against himself nor any other unlesse it be in some capital case, where he is first fullie convicted by clear and suffitient evidence to be guilty, after which if the cause be of that nature, that it is very apparent there be other conspirators, or confederates with him, then he may be tortured, yet not with such tortures as be barbarous and inhumane."[7]

A rendelkezés kissé homályos fogalmazásmódja kétséget ébreszthet az olvasóban, mint ahogyan kétséget ébresztett *Richard Bellingham*-ben, Massachusetts kormányzójában is. Ő Plymouth kormányzójához fordult azzal a kérdéssel, hogy mégis „mennyire lehet valakiből egy főbenjáró

bűncselekmény elkövetésére vonatkozó vallomást kicsikarni". *Bradford* kormányzó három miniszterének továbbította a kérdést. A válasz nemigen szolgálhatott Bellingham megelégedettségére: a bíró csak a meggyőzés erejét használhatja a vallomás megszerzésére; semmiféle erőszakos módszer vagy igazmondásra kötelező eskü tételének kikényszerítése nem megengedett.[8] Ez a vélemény és Massachusetts korai bírói ítéletei is igazolják, hogy a puritán gondolkodásmód (mely még a szigorúan konformista Virginiára is hatott!) az oath ex officio-t a tortúra fogalma alá vonta. Tény, hogy a gyarmati bírósági rendszer csúcsán álló királyhű kormányzói különbíróságok gyakran semmibe vették a telepesek jogait, ez azonban még inkább megerősítette a gyarmatok azon szándékát, hogy alkotmányos előírássá tegyék az önvádra kötelezés tilalmát. Az Egyesült Államok létrejöttekor hét állam[9] alaptörvénye tartalmazta ezt a kiváltságot, mely a szövetségi alkotmányba 1791-ben került be a Bill of Rights ötödik cikkelyeként: „*No person (...) shall be compelled in any criminal case to be a witness agains himself*", azaz senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy bármely büntetőügyben önmaga ellen tanúskodjon.[10]

II. Az önvádra kötelezés tilalmának értelmezési alapjai[11]

Az ötödik alkotmánykiegészítésbe foglalt rendelkezés – melyet az Alkotmány szövegezői a bizonyítékok elsőbbségének elvéből vezettek le[12] – *alapjául fekvő politikai célkitűzések* meglehetősen bizonytalanok, a Legfelsőbb Bíróság ennél a kérdésnél általában értékhalmazt (*complex of values*) jelöl meg. (1.) A korábbi ügyekben gyakran hivatkoztak az ártatlanok védelmére és az igazság kiderítésére, de mostanra, úgy tűnik, a bírák megállapodtak két célkitűzésnél: a büntetőeljárás *akkuzatórius* (vádelvi) rendszerének fenntartása az *inkvizitórius* (nyomozóelvi) rendszerrel szemben, továbbá a magánélet védelme az indokolatlan kormányzati beavatkozásokkal szemben.[13]

A Bill of Rights büntetőeljárás-jogi biztosítékai – csakúgy, mint az Alkotmány legtöbb szabadságjogi rendelkezése – *csak a kormányzatot kötik*, nem vonatkoznak magánszemélyek cselekményeire. (2.) Ha például egy magánszemély betör valakinek az otthonába, s az ott talált bizonyítékot átadja a rendőrségnek, a vádlottat nem védi a negyedik alkotmánykiegészítés.[14] Mindazonáltal vannak körülmények, melyek folytán egy ilyen „magánakció" mégis kormányzati tevékenységnek minősül: ha a magánszemély közfeladatot lát el, ha a jogellenes magatartásra az állam adott felhatalmazást, illetve, ha a magánvállalat olyan mértékben összefonó-dott az állam tevékenységével, hogy az egyik közvetlenül a másik jelenléte folytán jut nyereséghez.[15]

Az önvádra kötelezés tilalmára nemcsak a vádlott, hanem *a tanúk is hivatkozhatnak*. (3.) Utóbbi esetben ugyanakkor a bírónak mérlegelési lehetősége van, abból kifolyólag, hogy a kiváltság nemcsak azokra a válaszokra vonatkozik, melyek önmagukban a vád alapjául szolgálhatnak, hanem azokra is, melyek közvetlen kapcsolatot hoznak létre a bizonyítéklánccban. A tanúnak ésszerű oka kell legyen a gyanúba keveredéstől való félelemre (*reasonable apprehension of incrimination*). A bíró csak akkor vonhatja meg a tanúságtétel megtagadásának jogát, ha az eset összes körülménye alapján világosan megállapítható, hogy a kérdésre adandó válasz a tanú számára nem jár az önvád veszélyével.[16] A kiváltságra kifejezetten hivatkozni kell, különben a bíróság úgy tekinti, mintha a tanú lemondott volna ezen jogáról. (4.)

Amennyiben a vádlott úgy dönt, hogy kiáll a tanúk padjára, az ügyészi keresztkérdések tüzében már nem tagadhatja meg a vallomástételt, s mint a többi tanúnak, neki is igazat kell mondania. Ha kiderül, hogy hazudott, hamis tanúzásért vádat lehet emelni ellene.[17] Amennyiben viszont a vádlott egyáltalán nem tesz vallomást, *hallgatását* az ügyész vagy a bíró *nem használhatja fel az esküdtek befolyásolására*. (5.) A Legfelsőbb Bíróság szerint ennek megengedése a vádlott megbüntetését jelentené azért, mert élni kívánt alkotmányos jogával.[18] Egy későbbi ügyben pedig kimondták, hogy a bírónak kifejezetten fel kell hívnia az esküdtszék figyelmét, hogy hagyják figyelmen kívül a vádlott hallgatását, s ne vonjanak le belőle kedvezőtlen következtetéseket.[19]

Az önvádra kötelezés tilalma *személyes kiváltság*, azt jogi személyek, egyéb szervezetek nem vehetik igénybe. (6.) Így például a társaság nem tagadhatja meg üzleti könyveinek kiadását, ha arra bírósági végzés kötelezi, továbbá a társaság munkavállalója a társasággal kapcsolatos kérdésekre köteles választ adni, illetve a cégiratokat bemutatni, még akkor is, ha azok őt személyesen érintik (és esetleg gyanúba keverik).[20] A tanúságtétel megtagadásának jogára bármilyen eljárásban lehet hivatkozni, ha a válasz később bűnügyi természetű (*criminal in nature*) eljárásban felhasználható.[21] (7.) A védelem csak *kötelező önvád* (*compulsory incrimination*) esetén áll fenn, amikor a vallomástétel jogilag kikényszeríthető kötelezettség, tehát megtagadásához jogkövetkezmény fűződik. (8.) Ez alatt nemcsak börtönbüntetést kell érteni: ide tartozik a közalkalmazotti jogviszony megszüntetése vagy az ügyvédi kamarából való kizárás is.[22]

A tilalom csak a tanúvallomásokra, illetve azzal egyenértékű kijelentésekre (*testimonial disclosures*) vonatkozik.[23] (9.) Nem lehet rá hivatkozni például akkor, ha a gyanúsítottat bizonyos szavak felolvasására, írásminta, ujjlenyomat vagy vérminta adására, felismerésre bemutatásnál sorban állásra,[24] illetve véralkoholszint-próba elvégzésére[25] kötelezik. A szabály

nem érvényesül a személyes iratok esetében, melyek bemutatására jogszerűen senkit sem lehet kötelezni. Kivételt jelent a kivétel alól a jogszabály által előírt nyilvántartások köre, melyek a gazdasági élet megfelelő működésének eszközei, s mint ilyenek, tulajdonképpen a kormány tulajdonát képezik (*required records doctrine*).[26]

Szorosan ide kapcsolódik a legfelsőbb bírósági döntések különféle „bevallásokkal" kapcsolatos csoportja (*reporting and disclosure*). Az esetek hosszú sora 1927-ben kezdődött a *United States v. Sullivan* üggyel,[27] amelyben egyhangú döntés született: az ötödik alkotmánykiegészítés nem mentesíti a szeszcsempészt a jövedelemadó-bevallás alól azon az alapon, hogy ezzel felfedné a jövedelem forrásának törvénytelenségét. A Bíróság döntésén felbuzdulva a Kongresszus gyorsan törvényt alkotott a szerencsejáték-adóról. A játékosoknak ezentúl nemcsak az általános jövedelemadót kellett befizetniük, de a Kongresszus külön adót vetett ki a szerencsejátékból származó jövedelmükre is. Ezen kívül minden évben nyilatkozniuk kellett üzleti tevékenységükről, a vállalkozás székhelyének és az alkalmazottak nevének megjelölésével. A Legfelsőbb Bíróság – jórészt a Sullivan-ítéletre támaszkodva – alkotmányosnak minősítette a törvényt.[28]

Nem talált viszont megerősítésre az a szövetségi törvény, amely a kommunista párt tagjait kötelezte a párttagságukkal kapcsolatos nyilatkozattételre. A Bíróság a két eset fokozottan eltérő (büntetőjogi) természetére hivatkozott:

> „In Sullivan the questions in the income tax return were neutral on their face and directed at the public at large, but here they are directed at a highly selective group inherently suspect of criminal activities. Petitioners' claim are not asserted in an essentially noncriminal and regulatory area of inquiry, but against an inquiry in an area permeated with criminal statues, where response to any of the form's questions in context might involve the petitioners in the admission of a crucial element of a crime."[29]

Alig tizenöt évvel a Kahriger-ügy után a Bíróság megváltoztatta álláspontját a szerencsejáték-adóval kapcsolatos bejelentési kötelezettséget illetően. Az azóta született büntetőjogi tárgyú törvények azt eredményezik, hogy a nyilatkozattétel immáron az önvád valós és értékelhető (*„real and appreciable"*), nem pedig képzeletbeli és alaptalan (*„imaginary and unsubstantial"*) veszélyét rejti magában. Az a vélemény, miszerint a játékban való részvétel egyben a vallomástétel megtagadásának jogáról való lemondást is jelenti – mivel a szerencsejátékhoz való alkotmányos jog nem létezik – teljesen kiüresítené az önvád-klauzula tartalmát. A Bíróság fokozottan ügyelt arra, hogy az esetet a Saphiro-ügyben kifejtett „required records" tantól megkülönböztesse.[30]

A „required records" tan mellett a Bíróság kialakította a „*versengő érdekek*" elméletét („*compelling reasons unrelated to criminal law enforcement"*), melynek értelmében „vallomástételre" (név és cím megadása, gyermek bemutatása stb.) lehet kötelezni a vádlottat, amennyiben a kormány erősebb érdeket tud igazolni, mint az alkotmányos alapjogok védelme vagy a büntetőeljárás akkuzatórius rendszerének fenntartása. A *Baltimore Dep't of Social Services v. Bouknight* ügyben[31] – amikor a gyermekének elrablásával gyanúsított anyát a bírósági végzés a gyermek előadására kötelezte – az erősebb érdek a gyermek biztonsága volt. Egy esetben fordulhat elő, hogy a tanút kötelezni lehet a vallomástételre: ha a törvény *mentességet* biztosít számára a büntetőjogi következmények alól. (10.) Ha a tanú a mentesség birtokában sem hajlandó vallomást tenni, bírósággal szembeni engedetlenségért (*contempt of court*) akár szabadságvesztéssel is büntethető.[32] Az első mentességi törvényt 1710-ben cikkelyezte be az angol parlament, mely nemsokára széles körben elterjedt a gyarmatokon is. Az első *szövetségi* mentességi törvény 1857-ből származik, mely arról biztosította a kongresszusi bizottság előtt tanúskodót, hogy *nem fognak ellene vádat emelni* a vallomásával érintett bűncselekmény miatt. Az 1868-as immunitási törvény ezzel szemben azt mondta ki: *nem lehet felhasználni a vallomást* későbbi eljárások során. A Legfelsőbb Bíróság ezt a törvényt alkotmányellenesnek találta, mivel a tilalom kizárólag a jövőbeli eljárásokra és csak az elsődleges bizonyítékokra vonatkozott (a származékos bizonyítékokra nem), ráadásul a mentesség tartalma nem volt azonos terjedelmű az ötödik alkotmánykiegészítésbe foglalt kiváltsággal, melynek helyettesítésére létrejött.[33] Ezt követően a Kongresszus olyan törvényt alkotott, mely immáron a „*transactional immunity*"[34] szellemében született. Ezt a Bíróság fenntartotta[35], majd az immunitási törvények alkotmányosságával kapcsolatos álláspontját 1956-ban is megerősítette.[36] Nehézség csak azután merült fel, hogy 1964-ben az államok számára is kötelezővé tették a s*elf-incrimination clause* alkalmazását (lásd az 5. pontot). A szövetségi kormányzat ugyanis mentesíthet egy szövetségi tanút a tagállami eljárásokra kiterjedő hatállyal is, ez azonban fordítva nem működik; az egyes államok csak saját joghatóságukon belül cselekedhetnek. Másrészről viszont súlyosan csorbítaná az államok büntetőeljárás sikeréhez fűződő érdekét, ha csak azért vonnák meg tőlük a vallomás kikényszerítésének lehetőségét, mert „idegen" eljárásokban nem tudnak tanúiknak mentességet biztosítani. A Legfelsőbb Bíróság a megoldást a *use immunity* használatában látta, és kimondta, hogy a szövetségi jog nem kötelezheti önvádra az állami tanút, kivéve, ha a szövetségi hatóságok nem használhatják fel a tanú vallomását vagy az abból származó bizonyítékot.[37] A döntést követően a Kongresszus – a use immunity elvén alapuló – új törvényt alkotott, melyben hatályon kívül

helyezte az összes korábbi immunitási törvényt. Az új törvény átment az alkotmányossági próbán:

> „Transactional immunity, which accords full immunity from prosecution for the offense to which the compelled testimony relates, affords the witness considerably broader protection than does the Fifth Amendment privilege. The privilege has never been construed to mean that one who invokes it cannot subsequently be prosecuted. Its sole concern is to afford protection against being forced to give testimony leading to infliction of 'penalties affixed to criminal acts'."[38]

III. A Bill of Rights és a tizennegyedik alkotmánykiegészítés: az inkorporációs vita

Az Egyesült Államok szövetségi rendszerében a büntető-igazságszolgáltatás elsődlegesen az államok feladata. Rájuk az Alapító Atyák eredeti szándéka szerint a Bill of Rights sem vonatkozott.[39] Az 1868-ban beiktatott tizennegyedik alkotmánykiegészítés – a Legfelsőbb Bíróság következetes álláspontja szerint – sem teszi kötelezővé az összes eljárási biztosítéknak az államokra történő alkalmazását,[40] „csupán" azt mondja ki, hogy „egyetlen állam sem hozhat vagy alkalmazhat olyan törvényt, amely korlátozza az Egyesült Államok polgárait megillető előjogokat és mentességeket", illetve „egyetlen állam sem foszthat meg valakit életétől, szabadságától vagy tulajdonától megfelelő törvényes eljárás (*due process of law*) nélkül".[41]

A Bíróság a *Twining v. New Jersey* ügyben[42] kimondta: elképzelhető, hogy néhány, szövetségi korlátozástól mentes jog a tagállami beavatkozásoktól is védett, de nem azért, mert ezen jogokat az első nyolc alkotmánykiegészítés felsorolja (így tartják a *teljes inkorporáció*[43] hívei), hanem azért, mert jellegüknél fogva magába foglalja őket a due process elve.[44] Később a *Palko v. Connecticut* ügyben[45] *Cardozo* főbíró vállalta magára azt a feladatot, hogy választóvonalat húzzon a Bill of Rights tagállami korlátozásoktól védett és nem védett rendelkezései között. A jogokat lényeges (*essential*) és nem lényeges (*nonessential*) csoportokra osztotta, s kimondta: az egyes államok mindaddig szabadon igazgathatják büntetőeljárásukat, amíg nem sértik meg az igazság valamely alapvető elvét.[46] Ez nem jelent mást, mint a *szelektív inkorporáció* elvének elfogadását, azaz a Bill of Rights egyes rendelkezéseinek külön-külön, esetről esetre történő vizsgálatával kell eldönteni, hogy melyek minősülnek alapvetőnek a „rendezett szabadság" szempontjából („*very essence of a scheme of ordered liberty*").[47] Ennek megfelelően a Legfelsőbb Bíróság 1925 és 1975 közötti esetjoga túlnyomó részt azzal foglalkozott, hogy a Bill of Rights mely rendelkezéseit teszi a

tagállamok számára kötelezővé a tizennegyedik alkotmánykiegészítés. A bírák végül hosszú folyamat eredményeképpen a Bill of Rights összes[48] előírását „inkorporálták".[49] A Bill of Rights cikkelyeinek vizsgálatánál az volt a kiindulópont, hogy a megfelelő törvényes eljárás érvényesüléséhez feltétlenül szükséges alapjogot tartalmaznak-e. *Curtis* főbíró egy 1856-os véleményében azt írta, hogy a *due process* fogalma kétség kívül ugyanazt jelenti, mint a Magna Charta „*by the law of the land*" szavai. Ezzel még nem jutunk közelebb az igazsághoz, hiszen az Alkotmány semmilyen ezzel kapcsolatos pontosító rendelkezést nem tartalmaz. Curtis ezért az Alkotmány egész rendszerének vizsgálatát és az angol jog figyelembe vételét javasolta.[50] (Bár utóbbira több példát is találunk, a Legfelsőbb Bíróság nem érzi magát kötve az angol common law jogelveihez.) Nem képezte vita tárgyát a tortúra megítélése. A bírák szerint a kínvallatás – legyen szó akár testi, akár lelki kényszerről – semmilyen körülmények között nem megengedett. A *Chambers v. Florida* ügyben[51] gyilkosság és rablás vádjával vettek őrizetbe (letartóztatási parancs nélkül) négy afro-amerikai férfit, majd több napon keresztül vallatták őket. Ez idő alatt senkivel sem találkozhattak. Az egy hét után kicsikart beismerő vallomások alapján a négy férfit halálra ítélték. A Legfelsőbb Bíróság ítéletében *Marshall* főbíró arra mutatott rá, hogy a kellő eljárás követelményéhez való ragaszkodás a történelem szomorú tanulságaiból fakad.[52] Az önvádra kötelezés tilalmának inkorporációja csak 1964-ben[53] történt meg. Pár évvel korábban az *Adamson v. California* ügy alapkérdése az volt, hogy fűzhet-e az ügyész bíráló megjegyzéseket ahhoz, hogy a vádlott nem tett tanúvallomást, ezzel befolyásolva az esküdtszéket a bűnösség megállapításában. Ekkor a Bíróság még úgy találta, hogy – bár ez a cselekmény alkotmányellenes volna a szövetségi bíróságok előtt[54] – a tizennegyedik alkotmánykiegészítés nem kívánja meg a tagállamok bíróságaitól, hogy biztosítsák a vádlott tanúságtétel megtagadásához való jogát.[55] *Black* főbíró különvéleményében kifejtette: ez az ítélet igazolja a Twining-ügyben kifejtett álláspontot, miszerint a Bíróságot az Alkotmány korlátlan hatalommal ruházta fel, amelyet a testület időről időre arra használ, hogy a tisztességről és szabadságról alkotott mindenkori felfogásának megfelelően alakítsa az alkotmányos követelményeket.[56]

IV. „Jogában áll hallgatni..."

Az 1966-os *Miranda v. Arizona* ügy[57] az ötödik alkotmánykiegészítéssel kapcsolatos leghíresebb ítélet, amely tökéletes példája a Warren-bíróság által képviselt bírói aktivizmusnak. Egészen idáig a vallomások alkotmányosságának megítélésére az angol common law bizonyítási jogában jól ismert „*voluntariness test*"-et alkalmazták, azaz a bíróság az eset összes körülmé-

nyeinek mérlegelésével döntötte el, hogy a vallomás önkéntes volt-e, vagy azt fenyegetés, esetleg erőszak hatására tették.[58]

Az önvádra kötelezés tilalmával kapcsolatos első eset 1884-ből származik, melyet a Bíróság még egyértelműen a „voluntariness" teszt alapján ítélt meg, miközben figyelmeztetett a vallomás alapos vizsgálatának fontosságára.[59] A due process elvének alkalmazására a vallomások alkotmányosságának megítélésével kapcsolatban először 1897-ben[60] történt kísérlet, de ez egészen 1966-ig nem vált hivatalos álláspontta.[61] A Miranda-ügynek éppen az az óriási jelentősége, hogy a *self-incrimination clause*-t *teljes mértékben* (azt is mondhatnánk: *közvetlenül*) alkalmazandónak rendelte az őrizet alatti kihallgatások (*custodial interrogation*) során is – immáron az egyes államokra is kötelezően.[62] Ez közelebbről azt jelenti, hogy bármilyen kérdés feltevése előtt a gyanúsítottat figyelmeztetni kell a következőkre: jogában áll hallgatni, bármi, amit mond, felhasználható ellene a bíróságon, jogában áll ügyvédet fogadni, amennyiben nem tud, hivatalból rendelnek ki neki egyet.[63] Innentől kezdve a bíróság nem vizsgálja, hogy a vallomás önkéntes volt-e vagy sem, hanem gondolkodás nélkül törli a bizonyítékok sorából, ha – a kötelező figyelmeztetés elmaradásával – a due process elvét megsértették. A „voluntariness" teszt és a due process követelményének különbözősége az önvád-klauzula céljának megjelölésében rejlik. Előbbi arra összpontosít, hogy a kikényszerített vallomás nem mindig szavahihető, utóbbi célja pedig az eljárás törvényes kereteinek megtartása – a bizonyíték megbízhatóságára tekintet nélkül.[64]

Earl Warren főbíró így indokolta a Bíróság döntését: „Az ember azon kiváltsága, hogy önmaga ellen ne tanúskodjon, ami fenntartotta kontradiktórius eljárásunkat, az értékek összességén alapszik. Az összes elmélet egyetlen alapvető gondolat köré csoportosul. Az alkotmányosság lényege az, hogy a kormányzat iránti tisztelet összhangban legyen az állampolgárok méltóságával és integritásával. Ahhoz, hogy az állam és az egyén közti igazságos egyensúlyt fenn lehessen tartani, a kormányzatnak a teljes terhet a vállára kell vennie, és tisztelnie kell az emberi személyiség sérthetetlenségét. Büntető igazságszolgáltatásunk vádelvi rendszere megköveteli, hogy az állam, ha meg akarja büntetni az egyént, saját független eszközeivel szerezze meg az ellene szóló bizonyítékokat, és nem azzal a kegyetlen, de egyszerű megoldással, hogy a vádolt személy szájából hallja."[65]

A Miranda-ügyet kezdettől fogva heves viták övezték. Sokan gondolták s gondolják úgy, hogy az önvádra kötelezés tilalma csak egy jogi alakiság (*legal technicality*), amely tulajdonképpen nem az ártatlanokat védi (hiszen ha valaki ártatlan, nincs rejtegetnivalója), hanem a bűnözőknek jelent kibúvót. Számtalanszor látjuk a televízióban, amint az alvilág közismert

alakjai gépiesen ismételgetik: „az ötödiket alkalmazom”.[66] A Miranda-szabály a támadások ellenére él és virul, legutóbb 2000-ben erősítette meg a Legfelsőbb Bíróság.[67]

1. A Miranda v. Arizona ügy részletszabályai

A Miranda-szabályt számos későbbi eset kapcsán értelmezte és egészítette ki a Legfelsőbb Bíróság. A legfontosabb megválaszolandó kérdés az volt, hogy *mit kell az őrizet (custody) fogalma alatt érteni.*[68] A Bíróság erre egy objektív (az érzékelő személyétől független) tesztet dolgozott ki, melynek értelmében őrizetnek minősül minden olyan helyzet, amelyet egy ésszerű személy (*reasonable person*) akként ítélne meg. Figyelembe kell venni továbbá olyan tényezőket, mint például a rendőrök száma, a letartóztatás helye vagy a rendelkezésre álló fegyverállomány mennyisége.[69] A Bíróság egy 1980-as ügyben kifejtette, hogy *a Miranda-szabály nemcsak a „hivatalos” kihallgatásokra (interrogation) vonatkozik*, hanem azok rendeltetésbeli megfelelőire is, mint amilyen például a bűncselekmény elkövetésére való célozgatás vagy a szúrópróbaszerű kérdésfeltevés. A Miranda-figyelmeztetés minden olyan esetben alkalmazandó, amikor a rendőrnek tudnia kell, hogy a feltett kérdésre nagy valószínűséggel a gyanúsítottra nézve terhelő válasz érkezik.[70] A döntés alapját képező tényállás főszereplőjét gyilkosság vádjával tartóztatta le a rendőrség, de az elkövetési eszközt nem találták meg. A gyanúsított, miután megfelelően tájékoztatták jogairól, nem kívánt vallomást tenni. A rendőrök ezt tiszteletben tartva nem kérdeztek tőle semmit, egymással viszont beszélgetésbe elegyedtek, melyben jelezték, hogy a bűncselekmény elkövetésének színhelye nagyon közel van egy fogyatékos gyermekek számára fenntartott iskolához, s hogy remélik, megtalálják a fegyvert, mielőtt bárki megsérülne. A gyanúsított ekkor elvezette őket a fegyver rejtekhelyéhez. A Legfelsőbb Bíróság úgy találta, hogy a rendőrök egymás közötti beszélgetése rendeltetésében nem felel meg egy kihallgatásnak, s az ezúton szerzett bizonyíték nem alkotmányellenes.[71] Egy évvel későbbi döntésében a Bíróság megállapította, hogy egy bírósági végzés által a vádlott belátási képességének vizsgálatára elrendelt „börtöninterjú” – amikor pedig a védelem az elmeállapot kérdését fel sem vetette – a Miranda-szabály alkalmazásában kihallgatásnak minősül. Ebből a szempontból közömbös, hogy a vizsgálatot elmeorvos és nem nyomozó végezte, hiszen azzal, hogy a pszichiáter vizsgálati eredményeiről a tanúk padján beszámolt, elveszítette „semlegességét”, s tulajdonképpen a vád képviselőjévé lépett elő. Mivel a gyanúsítottat nem figyelmeztették jogaira, az elmeorvosi szakvélemény nem használható fel bizonyítékként.[72]

A Miranda-üggyel kapcsolatban felmerülő újabb fontos kérdés a *Miranda-figyelmeztetés tartalma*. Az ítélet szövege pontosan tartalmazza, mit kell közölni a gyanúsítottal a kihallgatás megkezdése előtt, a bírák ugyanakkor hangsúlyozták, hogy ezt nem kell szó szerint elismételni, bármilyen egyéb módszer („*other fully effective means*") megengedett, ha alkalmas a vádlott jogainak közvetítésére. Arra azonban nincs mód, hogy a vád képviselői bizonyítsák, hogy a gyanúsított – akit előzetesen nem oktattak ki – valamilyen úton-módon mégiscsak tisztában volt a jogaival.[73]

A Miranda-figyelmeztetést követően a gyanúsított természetesen dönthet úgy, hogy vallomást tesz, *a hallgatás jogáról való lemondásnak* azonban mindig *szándékosnak és önkéntesnek kell lennie*, ami csak azután lehetséges, hogy megfelelően tájékoztatták jogairól. A figyelmeztetés megtörténtét követő, a bűncselekmény részleteinek felderítését célzó rendőri fortélyokkal szemben a bírói gyakorlat is elnézőbb. A hallgatás jogáról való lemondásnak nem kell kifejezettnek lennie. Ha a rendőr felolvassa a Miranda-figyelmeztetést, s azt a gyanúsított szemmel láthatólag megérti, majd magára nézve terhelő kijelentéseket tesz, a lemondást vélelmezni kell. Ha később bármi módon jelzi, hogy nem kíván a feltett kérdésekre válaszolni, a kihallgatást abba kell hagyni. Ha a gyanúsított beszélni kíván az ügyvédjével, a kihallgatást – beleértve a más bűncselekményre vonatkozó kérdéseket is – az ügyvéd megérkeztéig fel kell függeszteni, kivéve, ha annak folytatását maga a gyanúsított kezdeményezi. Miután a gyanúsított tanácskozott ügyvédjével, kihallgatását nem lehet az ügyvéd jelenléte nélkül újra kezdeni.[74]

2. Kivételek a Miranda-szabály alól[75]

A bűnüldözésben számos olyan helyzet adódhat, amikor nem lenne célszerű vagy biztonságos a Miranda-figyelmeztetést alkalmazni. Egy ilyen körülményt törvényesített a Legfelsőbb Bíróság a *New York v. Quarles* ügyben, amikor is egy élelmiszerboltban letartóztatott férfitől a rendőrtiszt jogainak felolvasása nélkül „tudakolta meg" fegyvere hollétét, amiről alaposan feltételezhető volt, hogy a gyanúsított nemrég rejtette el az üzletben. A *közbiztonsági kivétel* (*public safety exception*) alkalmazásának indoka tehát olyan helyzet fennállta, amely a társadalom biztonságát fenyegető veszéllyel jár.[76]

Kivételt képez a Miranda-szabály alól a fedett nyomozó általi „kihallgatás" (*covert custodial interrogation*) is. Az *Illionis v. Perkins* ügyben[77] a Bíróság kimondta, hogy nem kell a Miranda-figyelmeztetést alkalmazni, amikor a gyanúsított nincs tisztában azzal, hogy rendőrtiszttel (*law enforcement officer*) beszél, s így tesz önkéntes (!) vallomást. A döntés ésszerű indoka az, hogy a Miranda-szabály a rendőri őrizet és kihallgatás

közötti kölcsönhatásban rejlő kényszer (*coercion inherent in the interplay between police custody and police interrogation*) ellen kíván védelmet nyújtani, mely kölcsönhatás nincs meg, ha a gyanúsított nem tudja, hogy nyomozóval beszél.

Nem kell felolvasni a gyanúsított jogait a letartóztatott személyek nyilvántartásba vétele előtt (*routine booking exception*). A kivétel a nyilvántartásba vételhez, illetve a tárgyalás előtti eljárásokhoz szükséges személyes adatokkal (*biographical data necessary to complete booking or pre-trial services*) kapcsolatos kérdésekre vonatkozik. Ha ilyen kérdésre a vádlottra nézve terhelő válasz érkezik, azt bizonyítékként fel lehet használni, egészen addig, amíg nem bizonyítható, hogy a kérdések burkolt célja terhelő vallomások kicsikarása volt.

Bár történt kezdeményezés a Miranda-figyelmeztetés mellőzésére kisebb súlyú bűncselekmények (*misdemeanors*)[78] esetén, a Legfelsőbb Bíróság ezt elutasította, mivel szerinte a Miranda-szabály minden őrizet alatti kihallgatásra vonatkozik, tekintet nélkül a gyanúsítás alapjául szolgáló cselekmény természetére vagy súlyosságára.[79]

V. A „tilos fa tilos gyümölcse” elv

Az önvád-klauzula mit sem érne, ha a kikényszerített vallomást be lehetne mutatni a bírósági tárgyaláson. Ennek megakadályozására született meg az ún. *kizárási szabály* (*exclusion rule*), amely a jogellenesen megszerzett bizonyíték felhasználásának tilalmát jelenti. Ebből a tág megfogalmazásból is adódik, hogy a kizárási szabály nemcsak az alkotmányellenesen szerzett vallomásokra vonatkozik, hanem a negyedik alkotmány-kiegészítésbe ütköző módon lefolytatott házkutatások és foglalások eredményeire is.[80]

A tilos fa tilos gyümölcse („*fruit of the poisonous tree*”) elvet 1914-ben[81] fektette le a Legfelsőbb Bíróság, ekkor még csak a szövetségi bíróságokra vonatkoztatva. (Hiszen mind a negyedik, mind az ötödik alkotmány-kiegészítés inkorporációja csak jóval később történt meg.)[82] A korábbi bírói gyakorlat meglehetősen ingadozó volt. 1886-ban[83] még alkotmányba ütközőnek minősítették a vádlott jogellenesen lefoglalt iratainak bizonyítékként történő felhasználását, majd 1904-ben[84] kimondták, hogy a hatalom tekintélye és az okszerűség („*weight of authority as well as reason*”) azt a common law-ban képviselt álláspontot támasztja alá, miszerint minden bizonyítékot – bármilyen forrásból származzék is – el kell fogadni.[85] A kizárási szabályt 1961-ben, a *Mapp v. Ohio* ügyben[86] terjesztették ki az államokra. *Clark* bíró így indokolta a Bíróság döntését:

„Since the Fourth Amendment's right of privacy has been declared enforceable against the States through the Due Process Clause of the Fourteenth, it is enforceable against them by the same sanction of exclusion as it used against the Federal Government. (...) To hold otherwise is to grant the right but in reality to withhold its privilege and enjoyment. (...) [T]he purpose of the exclusionary rule 'is to deter – to compel respect for the constitutional guaranty in the only effectively available way – by removing the incentive to disregard it.'"[87]

A Mapp-ügyben született ítélet a fent említett *elrettentés* (az alkotmány előírásainak megsértésétől) célja mellett még egy érvet tartalmaz a kizárási szabály létjogosultságának igazolására: ez pedig a *judicial integrity* (bírói teljesség, sértetlenség) elve, amely annak biztosítását szolgálja, hogy a bíróságok ne váljanak cinkosokká az alkotmányos jogok megsértésében azzal, hogy alkotmányellenesen szerzett bizonyítékokat fogadnak el.[88]

A kizárási szabályt – főleg az utóbbi évtizedekben – sok támadás érte, elsősorban azok részéről, akik a Warren-bíróság által felkarolt, elsősorban a bűnözők jogaira és az eljárás törvényességére összpontosító *due process* modellel szemben a bűnüldözés hatékonyságát előtérbe helyező *crime control* elméletet képviselik.[89] Szerintük a szabály jelentősen lassítja a bírósági eljárás ténymegállapító szakaszát, ráadásul a bűnözők kiszabadulásával járó „költségeket" a társadalomnak kell megfizetnie.[90] Tulajdonképpen az a képtelen helyzet áll elő, hogy – *Cardozo* bíró szavaival élve – „a bűnöző szabadon távozhat, mert a rendőr hibázott".[91] Az exclusionary rule támogatói viszont arra mutatnak rá, hogy annak eltörlése még nagyobb ellenszenvet ébresztene a bírói intézményekkel szemben, hiszen igen nehéz igazolni azt a tényt, miszerint valakinek van ugyan egy bizonyos joga, de nincs a kezében hatékony eszköz annak megsértése esetén.[92] A vitát a Legfelsőbb Bíróság úgy döntötte el, hogy megtartotta a kizárási szabályt, de szűkítette alkalmazási körét, azaz azokban az esetekben, amikor az elrettentési célzat nem érvényesülne, engedélyezte a szabály mellőzését. (A bírói sértetlenség elve, úgy tűnik, feledésbe merült...[93])

„The exclusionary rule operates as a judicially created remedy designed to safeguard against future violations of Fourth Amendment rights through the general deterrent effect. As with any remedial device, the rule's general application has been restricted to those instances where its remedial objectives are thought to be efficaciously served."[94]

Közvetlenül az elrettentéssel kapcsolatos első kivétel a jóhiszeműség (*good faith exception*). Ha a rendőrtiszt nem tudta, vagy – az ésszerűséget is figyelembe véve – nem kellett tudnia, hogy tevékenysége alkotmányellenes, az így szerzett bizonyíték elfogadható. A fent említett *United States v. Leon*

ügyben például olyan házkutatási parancsot használtak fel, amiről később kiderült, hogy hamis. Az *Arizona v. Evans* ügyben pedig a vádlottat úgy tartóztatták le, hogy a járőrkocsi számítógépe „elfelejtette" jelezni, hogy a letartóztatási parancsot időközben visszavonták. A Legfelsőbb Bíróság mindkét esetben engedélyezte a jogellenesen szerzett bizonyítékok felhasználását, mivel a rendőrök jóhiszeműen, cselekményük jogszerűségében bízva jártak el.[95] A jogellenesen felvett vallomást nem lehet a vádlott ellen közvetlenül felhasználni a bűnösség megállapítása vagy a büntetés kiszabása céljából tartott tárgyaláson, de a Bíróság – az exclusionary rule alóli újabb kivételként – engedélyezte például *impeachment* (a vádlott szavahihetőségének megkérdőjelezése) céljára történő igénybevételét.[96] Fontos hangsúlyozni, hogy a vallomásnak – a korábbi *voluntariness* tesztnek megfelelően – ekkor is önkéntesnek kell lennie.

A *Walter v. United States* ügyben[97] a vádlott nemcsak a bűncselekmény (ez esetben kábítószer-árusítás) elkövetését tagadta, de azt állította, hogy sosem került kapcsolatba drogokkal. Az ügyész ekkor a vádlott otthonában két évvel azelőtt törvényellenesen lefoglalt kábítószerre hivatkozott a vallomás megbízhatatlanságának alátámasztására. A Bíróság szerint ez nem ütközik a tilos fa tilos gyümölcsének elvébe, mivel a vádlott anélkül is tagadhatta volna a bűncselekmény elkövetését, hogy további – saját magára nézve később terhelőnek minősülő – kijelentéseket tesz.[98] Egy másik ügyben a Bíróság úgy indokolta döntését, hogy alkotmányos jogának megsértése nem jogosítja fel a vádlottat a hamis tanúskodásra. Az őszinte tanúvallomás többet nyom a latba, mint az a feltételezett lehetőség („*speculative possibility*"), hogy a jogellenes bizonyíték felhasználása az Alkotmány megsértésére bátorítja a rendőröket.[99]

Egy következő kivétel a szűkebb értelemben vett[100] tilos fa tilos gyümölcse elvvel (*exception for derivative evidence*) kapcsolatos. Az amerikai szakirodalom ez alatt azt érti, hogy nemcsak az alkotmányellenes módon megszerzett bizonyíték, hanem az abból fakadó bármilyen értesülés, újabb bizonyíték felhasználása is tilos.[101] Ha azonban a jogellenes rendőri magatartás és a bizonyíték felfedezése közötti kapcsolat nem túl erős („*so attenuated as to dissipate the taint*"), vagy a vád bizonyítani tudja, hogy a származékos bizonyítéknak független forrása van, a bizonyítékot figyelembe lehet venni. Ugyanilyen megítélés alá esik az „elkerülhetetlen felfedezés" (*inevitable discovery*), amikor is az eset összes körülménye alapján nyilvánvaló, hogy a szóban forgó bizonyítékot előbb-utóbb törvényes eszközökkel is megszerezték volna. A szűk értelemben vett tilos fa tilos gyümölcse elv nem vonatkozik a Miranda-szabály megsértésével felvett vallomásból származó bizonyítékokra.[102]

VI. Záró gondolatok

A korábbi ígéretemhez híven ehelyütt nem a tanulmány összefoglalását adom, hanem a dolgozatban vizsgált, ötödik alkotmánykiegészítésben foglalt privilégiumra épülő legfelsőbb bírósági joggyakorlat alapján a testület szerepére, és ítélkezésének irányvonalaira kísérlek meg következtetéseket tenni.[103]

A Legfelsőbb Bíróság mindenkori politikai elkötelezettsége erőteljesen tükröződik a szabadságjogokkal kapcsolatos ítéletekben: megfigyelhetünk egy konzervatív és egy liberális irányvonalat. A politológiában bevett kifejezéseknek a bírói jogértelmezést illetően azonban módosított tartalmat kell adnunk. A *bírói liberalizmus* egyet jelent a bírói aktivizmussal, mely irányzat a bírósági döntésekben a társadalmi megújulás fontos eszközét látja, míg a *bírói konzervativizmus* a bírói önmegtartóztatás, azaz a politikai küzdelmektől tartózkodó "jogászkodás" rokonszava. Különbséget szoktak még tenni *originalista* (az Alapító Atyák eredeti szándékát kutató) és *textualista* (az Alkotmány szövegét szó szerint követő) álláspont között.[104] Nem ér bennünket meglepetésként, hogy a szabadelvű bírák inkább voltak hajlamosak elrugaszkodni a szigorú szövegértelmezéstől, és könnyebben nyitottak a társadalmi változások irányába, mint a gyakran túl merev konzervatívok.[105]

Hogy a Supreme Court ítélkezésében éppen melyik irányzat kap nagyobb hangsúlyt, az nemcsak a politikai légkörtől függ (ne feledjük, hogy a testület tagjait az Egyesült Államok elnöke nevezi ki), de döntő mértékben befolyásolja egyes főbírák személyisége, buzgalma, öntudatossága is. Az *1950-60-as évek „szabadságjogi forradalmában"* például nem kis szerepet kapott *Black* főbíró, és a Bíróság elnöke, *Earl Warren*. A Bill of Rights büntetőeljárás-jogi tárgyú rendelkezéseit szinte kivétel nélkül ebben az időszakban inkorporálták (tették kötelezővé a tagállamok általi alkalmazását). Nem lehet elégszer hangsúlyozni ezen folyamat fontosságát, hiszen az Egyesült Államok ötvenegy igazságszolgáltatási rendszeréből ötvenet a tagállamok tesznek ki – a „maradék" egy a szövetségi jog.

A Warren-bíróság ezen kívül is jelentősen gazdagította a kiváltságok alkalmazási körét. A mérföldkőnek számító *Miranda v. Arizona* ügyben például kimondta, hogy a *self-incrimination clause* ezentúl az őrizet alatti kihallgatásra is vonatkozik, ezáltal bővült az *exclusionary rule* által kizárt bizonyítékok listája is. Kevésbé híres, ámde annál fontosabb szabályokkal pedig – mint például, hogy a vádlott hallgatásához az ügyész nem fűzhet rosszindulatú megjegyzéseket, vagy hogy a tanúságtételt akkor is meg lehet

tagadni, ha az nem büntetőjogi következményekre vezetne – tovább *erősítette az ötödik alkotmány-kiegészítés védőpajzsát*.

Az, hogy az Egyesült Államok Alkotmánya immáron több, mint kétszáz éve az amerikai jogi és hatalmi berendezkedés „bevehetetlen erődje", elsősorban az Alapító Atyáknak köszönhető (akik elég bölcsek voltak ahhoz, hogy „eleget mondjanak, de ne sokat"),[106] másodsorban pedig a Legfelsőbb Bíróságnak, amely maradéktalanul megfelelt a *checks and balances* elv által megkívánt ellenőrző-egyensúlyozó szerepének, sőt, *John Marshall* ügyes „húzásával" túl is nőtt ezen. Ha nem is osztjuk *Hughes* főbíró véleményét – miszerint „az alkotmány azt jelenti, amit a bírák mondanak"[107] –, kétségtelen *tény*, hogy az alaptörvényt a bírósági értelmezés teszi „élővé", amely egyszerre igyekszik fenntartani a jogfolytonosságot, és megfelelni a mindenkori társadalmi igényeknek.

Jegyzetek

[1] Sőt, Balla Antal az angol szabadságjogok gyökereit a germánok ősi, törzsrendszerbeli intézményeiben véli felfedezni. Balla Antal: Az észak-amerikai Egyesült Államok tegnap és ma. Müller K. Budapest 1945. 28. o.

[2] Nagyné Szegvári Katalin: Fejezetek az Amerikai Alkotmány történetéből. HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2002. 53. o.

[3] „It is not without significance that most of the provisions of the Bill of Rights are procedural. It is procedure that spells much of the difference between rule by law and rule by whim of caprice. Steadfast adherence to strict procedural safeguards is our main assurance that there will be equal justice under law." Joint Anti-Fascist Refugee Committee v. McGrath, 341 U.S. 123 (1951) Idézi Rocco J. Tresolini: American Constitutional Law. Macmillan, New York 1965. 635-636. o.

[4] Ellen Alderman – Caroline Kennedy: A Nép nevében: az Amerikai Alkotmány kétszáz éve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1993. 172-173. o.

[5] Carter Pittman: The Colonial and Constitutional History of the Privilege Against Self-Incrimination in America. 21 Va. L. Rev. 763, Virginia Law Review Association 1935. http://www.rcarterpittman.org/essays/Bill_of_Rights/Privilege_Against_ Self-Incrimination.html

[6] John Henry Wigmore: A Treatise on Anglo-American System of Evidence in Trials at Common Law. Little, Brown & Co., Boston 1940 . sec. 2250, 817. o.

[7] The Massachusetts Body of Liberties 1641, No. 45

[8] „A magistrate is bound to sifte ye accused and by force of argument to draw him to an acknowledgemente of ye truth; but he may not extracte a confession, by any violent means, by any punishmente inflicted or threatened to be inflicted, for so he may draw forth an acknowledgemente of a crime from a fearfull inocente; if guilty he shall be compelled to be his owne accuser, when no other can, which is against ye rule of justice." Idézi Pittman: i.m.

[9] Észak-Karolina, Maryland, Pennsylvania, Virginia, 1776; Vermont, 1777; Massachusetts, 1780; New Hampshire, 1784. Bölöni Farkas Sándor: Utazás Északamerikában. Officina, Budapest 1943. 143. o.

[10] Ezt nevezik az amerikai jogirodalomban self-incrimination clause-nak.

[11] A fejezethez az alább hivatkozottakon kívül lásd Cornell University Law School: Congressional Research Service (CRS), Annotated Constitution. Fifth Amendment Rights of Persons. Self-Incrimination. 1302-1321. o. A fejezetben hivatkozandó jogesetek bemutatását lásd ugyanitt.

[12] Alderman – Kennedy: i.m. 173. o.

[13] „[T]he basic purposes that lie behind the privilige against self-incrimination do not relate to protecting the innocent from conviction, but rather to preserving the integrity of a judicial system in which even the guilty are not to be convicted unless the prosecution 'shoulder the entire load'." Tehan v. United States ex rel. Shott, 382 U.S. 406 (1966), 415. o.

[14] William Burnham: Introduction to the Law and Legal System of the United States. West Group 2003. 277. o.

[15] David S. Clark – Tugrul Ansay: Introduction to the Law of the United States. Kluwer Law International 2002. 73. o.

[16] „The privilege afforded not only extends to answers that would in themselves support a conviction (…), but likewise embraces those which would furnish a link in the chain of evidence needed to prosecute. (…) To sustain the privilege, it need only be evident from

the implications of the question, in the setting in which it is asked, that a responsive answer to the question or an explanation of why it cannot be answered might be dangerous because injurious disclosure could result." Hoffman v. United States, 341 U.S. 479 (1951), 486-487. o.

[17] Burnham: i.m. 301. o.

[18] Griffin v. California, 380 U.S. 609 (1965). Lásd Lloyd L. Weinreb: Criminal Law. Cases, Comment, Questions. Foundation Press, Westbury – New York 1993. 62. o.

[19] Carter v. Kentucky, 450 U.S. 288 (1981)

[20] United States v. White, 322 U.S. 694 (1944)

[21] Allen v. Illinois, 478 U.S. 364 (1986)

[22] Marchetti v. United States, 390 U.S. 39 (1968)

[23] „[T]he Fifth Amendment does not independently proscribe the compelled production of every sort of incriminating evidence but applies only when the accused is compelled to make a testimonial communication that is incriminating." Fischer v. United States, 425 U.S. 391 (1976), 408. o.

[24] Schmerber v. California, 384 U.S. 757 (1966)

[25] South Dakota v. Neville, 459 U.S. 553 (1983)

[26] Saphiro v. United States, 335 U.S. 1 (1948) 33. o.

[27] 274 U.S. 259

[28] United States v. Kahriger, 345 U.S. 22 (1953)

[29] Albertson v. SACB, 382 U.S. 70 (1965) 79. o.

[30] „First, petitioner (…) was not (…) obliged to keep and preserve records 'of the same kind as he customarily kept'; he was required simply to provide information, unrelated to any records which he may have maintained, about his wagering activities. This requirement is not significantly different from a demand that he provide oral testimony. (…) Second, whatever 'public aspects' there were to the records at issue in Saphiro, there are none to the information demanded from Marchetti. The Government's anxiety to obtain information known to a private individual does not (…) render that information public (…) Third, the requirements at issue in Saphiro were imposed in 'an essentially non-criminal and regulatory area of inquiry', while those here are directed to a 'selective group inherently suspect of criminal activities'". Marchetti v. United States 57. o.

[31] 493 U.S. 549 (1990). Lásd bővebben: Alderman – Kennedy: i.m. 171-181. o.

[32] Burnham: i.m. 301-302. o.

[33] Counselman v. Hitchcock, 142 U.S. 547 (1892)

[34] A „transactional immunity" tulajdonképpen teljes mentességet jelent, azaz a tanút a szóban forgó bűncselekmény miatt később akkor sem lehet vádolni, ha a vádat a vallomásán kívül más bizonyítékok (independent evidence) is alátámasztják. Ezzel szemben a „use immunity" esetében ez megengedett, csupán a vallomás, illetve az abból származó bizonyíték (derivative evidence) felhasználására nincs lehetőség.

[35] Brown v. Walker, 161 U.S. 591 (1896)

[36] Walter F. Murphy: Congress and the Court. University of Chicago Press, Chicago – London 1965. 82-83. o.

[37] „A state witness granted immunity from prosecution under state law may not be compelled to give testimony which may incriminate him under federal law unless such testimony and its fruits cannot be used in connection with a federal prosecution against him." Murphy v. Waterfront Comm'n, 378 U.S. 52 (1964). 79. o.

[38] Kastigar v. United States, 453. o.

[39] „The constitution was ordained and established by the people of the United States for themselves, for their own government, and not for the government of the individual states. (…) These amendments contain no expression indicating any intention to apply them to

the state governments." – mondta Marshall főbíró az 1833-as Barron v. Mayor and City Council of Balimore ügyben (7 Pet. [32. U.S.] 243), mely egyben a Bill of Rights-cal kapcsolatos első legfelsőbb bírósági döntés volt. Ez alól a megállapítás alól kivétel a hetedik alkotmánykiegészítés, melyet kifejezetten az Egyesült Államok „bármely bíróságának" címeztek. Lásd Kathleen M. Sullivan – Gerald Gunther: Constitutional Law. Fifteenth Edititon. Foundation Press 2004. 446-448. o.

[40] Tresolini: i.m. 637. o.

[41] Harlan főbíró szerint: „[The] first section of the [Fourteenth Amendment] was meant neither to incorporate, nor to be limited to, the specific guarantees of the first eight Amendments. (…) The great words of the (…) Fourteenth Amendment would have been an excedingly peculiar way to say that 'The rights heretofore guaranteed against federal intrusion by the first eight Amendments are henceforth guaranteed against state intrusion as well.' " Idézi Sullivan – Gunther: i.m. 477-479. o.

[42] 211 U.S. 78 (1908)

[43] Azon elmélet, mely szerint a tizennegyedik alkotmánykiegészítés megalkotóinak az volt a célja, hogy a Bill of Rights összes rendelkezése a tagállamokat is kötelezze. Az irányzat állhatatos képviselője volt Black főbíró, aki terjedelmes különvéleményekben adott hangot nézetének, sőt bírói kinevezése előtt tanulmányt is írt a kikényszerített vallomások kérdéskörére. Lásd bővebben: Rosen: i.m. 129-175. o.

[44] Sullivan – Gunther: i.m. 468-469. o.

[45] 302 U.S. 319 (1937)

[46] Tresolini: i.m. 637. o.

[47] Clark – Ansay: i.m. 341. o.

[48] Kivéve a fegyverviselési jogot (2. cikk), a katonák beszállásolása elleni védelmet (3. cikk), a nagyesküdtszék által történő vádemelés követelményét (5. cikk), az esküdtszék által történő tárgyalás jogát polgári ügyekben (7. cikk) és a túlzott mértékű óvadék tilalmát (8. cikk). Lásd Burnham: i.m. 277. o.

[49] George P. Fletcher – Steve Sheppard: American Law in a Global Context. Oxford University Press, Oxford 2005. 260-261. és 272. o.

[50] Sullivan – Gunther: i.m. 467-468. o.

[51] 309 U.S. 227 (1940)

[52] Tresolini: i.m. 682-685. o.

[53] Malloy v. Hogan, 378 U.S. 1

[54] Lásd Wilson v. United States, 149 U.S. 60 (1893)

[55] Tresolini: i.m. 647-655. o.

[56] „This decision reasserts a constitutional theory spelled out in [Twining], that this Court is endowed by the Constitution with boundless power under 'natural law' periodically to expand and contract constitutional standards to conform to the Court's conception of what at a particular time constitutes 'civilized decency' and 'fundamental liberty and justice'. (…) The natural-law-due-process formula (…) has been used in the past, and can be used in the future, to license this Court (…) to roam at large in the broad expanses of policy and morals and to tresspass, all too freely, on the legislative domain of the States as well as the Federal Government." Idézi Sullivan – Gunther: i.m. 470-471. o.

[57] 384. U.S. 436 (1966)

[58] Clark – Ansay: i.m. 356. o.

[59] „[While a] voluntary confession of guilt is among the most effectual proofs in the law, from the very nature of such evidence it must be subjected to careful scrutiny and received with great caution. (…) The presumption upon which weight is given to such evidence, namely, that one who is innocent will not imperil his safety or prejudice his interests by an untrue statement, ceases when the confession appears to have been made (…) because of a

threat or promise (…), which (…) deprives him of that freedom of will or self-control essential to make his confession voluntary within the meaning of the law." Hopt v. Utah, 110. U. S. 574, 584-585. o.

[60] Bram v. United States, 168 U.S. 532

[61] Cornell University Law School: i.m. 1321-1322. o.

[62] Clark – Ansay: i.m. 356. o.

[63] Lawrence M. Friedman: Law in America. New York, 2004. 146. o. Az ítélet pontos szövege így fogalmaz: „Prior to any questioning, the person must be warned that he has a right to remain silent, that any statement he does make may be used as evidence against him, and that he has a right to the presence of an attorney, either retained or appointed." Miranda v. Arizona 444-445. o.

[64] „The aim of the rule that a confession is inadmissible unless it was voluntary made is to exclude false evidence. (…) The aim of the requirement of due process is not to exclude presumptively false evidence, but to prevent fundamental unfairness in the use of evidence, whether true or false." Lisenba v. California, 314 U.S. 219 (1941) Lásd Cornell University Law School: i.m. 1328. o.

[65] Idézi Alderman – Kennedy: i.m. 174. o.

[66] Michael G. Trachtman: The Supremes' Greatest Hits. New York, 2006. 54-57. o.

[67] Dickerson v. United States, 530 U.S. 428. Lásd: Clark – Ansay: i.m. 357. o.

[68] A Miranda ítéletben foglaltak szerint a Miranda-figyelmeztetést az őrizetbe vett vagy egyébként szabadságától megfosztott személynek a bűnöldöző szervek általi kihallgatása előtt kell alkalmazni: „[Miranda applies to] questioning initiated by law enforcement officers after a person has been taken into custody or otherwise deprived of his freedom of action in any significant way." Miranda v. Arizona, 444. o.

[69] Clark – Ansay: i.m. 357. o.

[70] „We conclude that the Miranda safeguards come into play whenever a person in custody is subjected to either express questioning or its functional equivalent. (…) the term 'interrogation' under Miranda refers not only to express questioning, but also to any words or actions on the part of the police (…) that the police should know are reasonably likely to elicit an incriminating response from the suspect." Rhode Island v. Innis, 446 U.S. 291, 300-301. o.

[71] Cornell University Law School: i.m. 1333-1335. o.

[72] Estelle v. Smith, 451. U.S. 454 (1981). Lásd Cornell University Law School: i.m. 1335. o

[73] Miranda v. Arizona, 469-473. o.

[74] Burnham: i.m. 291-292. o.

[75] A fejezethez az alább hivatkozottakon kívül lásd: Burnham: i.m. 292-293. o.

[76] Rehnquist főbíró elismerte, hogy a kivétel csökkenti a szabály világosságát („lessen the desirable clarity of the rule"), ugyanakkor kifejezte reményét, hogy a zavar nem lesz túl nagy: „We think that police officers can and will distinguish almost instinctively between questions necessary to secure their own safety or the safety of the public and questions designed solely to elicit testimonial evidence from a suspect." New York v. Quarles, 467 U.S. 649 (1984), 658-659. o.

[77] 469 U.S. 292 (1990)

[78] A common law a bűncselekményeket két csoportra (felonies és misdemeanors) osztja, melyek körülbelül a magyar büntetőjog bűntett-vétség fogalmainak felelnek meg. A legtöbb amerikai állam igazságszolgáltatási rendszerében a misdemeanor kevesebb, mint egy év szabadságvesztéssel büntethető, míg felony esetén kiszabható halálbüntetés is. Lásd Lloyd Bonfield: American Law and the American Legal System. Thomson – West 2006. 229. o.

[79] „A person subjected to custodial interrogation is entitled to the benefit of the procedural safeguards enunciated in Miranda, regardless of the nature or severity of the offense of which he is suspected or for which he was arrested." Berkemer v. McCarty, 468 U. S. 420 (1984). Idézi Cornell University Law School: i.m. 1339-1340. o.

[80] Bonfield: i.m. 261-271. o. A kihallgatás jogszerűségének vizsgálata nélkül ki kell zárni a bizonyítékok köréből az olyan vallomást, amelyet – a letartóztatástól számítva – „szükségtelen késedelemmel" (unnecessary delay) vettek fel (McNabb – Mallory doctrine). Lásd Murphy: i.m. 108-109. o.

[81] „Conviction by means of unlawful seizures and enforced confessions (…) should find no sanction in the judgements of the courts." Weeks v. United States, 232 U.S. 383, 392. o. Idézi Archibald Cox: The Court and the Constitution. Houghton Mifflin Company, Boston 1987

[82] Az 1949-es Wolf v. Colorado ügyben a Legfelsőbb Bíróság kifejezetten ki is mondta: „[I]n a prosecution in a State court for a State crime the Fourteeth Amendment does not forbid the admission of evidence obtained by an unreasonable search and seizure." Lásd Fletcher – Sheppard: i.m. 265-266. o.

[83] Boyd v. United States, 116 U.S. 616

[84] Adams v. New York, 192 U.S. 585

[85] Burnham: i.m. 294-295. o.

[86] 367 U.S. 643. Részletes elemzését lásd Cox: i.m. 235-238. o.

[87] Idézi Fletcher – Sheppard: i.m. 266-267. o. Harlan bíró különvéleményében az állami és szövetségi hatáskörök közötti megfelelő egyensúly fenntartásának fontosságát hangsúlyozta, valamint rámutatott, hogy a Bíróság akkor tud tiszteletet ébreszteni az alkotmányos jogok iránt, ha maga is tiszteletben tartja az Alkotmány által megszabott határokat. Fletcher – Sheppard: i.m. 270-271. o.

[88] Burnham: i.m. 295. o.

[89] A bűnüldözés irányvonalát a mai napig meghatározza a két elmélet küzdelme, bár a legújabb fejlemények egyértelműen a crime control modell fokozatos erősödése felé mutatnak. Utóbbi szemléletet támogatja a jelenlegi, konzervatív többségű Legfelsőbb Bíróság is. Lásd bővebben Clark – Ansay: i.m. 342-344. o.

[90] Az aggodalmaskodók megnyugtatására szolgálhat az a – Legfelsőbb Bíróság által is idézett – tanulmány, mely szerint a kizárási szabálynak köszönhetően felmentett vádlottak aránya 0,6 és 2,35% között mozog, bár ez a hányad kábítószer-ügyekben elérheti a 7-8%-ot. United States v. Leon, 468 U.S. 897 (1984), 907. o.

[91] „The criminal is to go free because the constable has blundered." Idézi Cox: i.m. 237. o. A Bíróság szerint néhány esetben valóban ez lesz az eredmény, de a bűnelkövetőt maga a jog „szabadítja ki". Semmi sem tudja gyorsabban lerombolni egy kormányzat tekintélyét, mint az, hogy saját törvényeit nem tartja be. A Bíróság ezen gondolat alátámasztására Brandeis főbíró különvéleményét idézte 1928-ból (Olmstead v. United States, 277 U.S. 438): „Our Government is the potent, the omnipresent teacher. For good or for ill, it teaches the whole people by its example. (…) If the Government becomes a lawbreaker, it breeds contempt for law; it invites every man to become a law unto himself; it invites anarchy." Idézi Fletcher – Sheppard: i.m. 267. o.

[92] Burnham: i.m. 295. o. Clark – Ansay: 350. o.

[93] Az elrettentési célzat mint az exclusionary rule egyedüli jogalapja különösen akkor vet fel nehézségeket, ha figyelembe vesszük, hogy a Bíróság bizonyos esetekben engedélyezte a szabály visszaható hatályú alkalmazását. Vitatható a meggyőző ereje a Bíróság indoklásának, mely szerint a szabály csak akkor alkalmazható kizárólag a jövőre nézve (prospective overruling), ha az ítélet nem a tárgyalás tisztességes lefolytatásával (fairness of the trial), hanem a vádlott emberi méltóságával (dignitary rights) volt kapcsolatos,

melyet az eljárás tisztességes voltától függetlenül sértettek meg. Lásd Fletcher – Sheppard: i.m. 272-274. o.

[94] Arizona v. Evans, 514 U.S. 1 (1995). Idézi Burnham: i.m. 295. o.

[95] Burnham: i.m. 295-296. o.

[96] A jogellenesen szerzett bizonyíték felhasználható továbbá az adóügyi eljárásban, a kiutasítási tárgyaláson, az előkészítő tárgyaláson (preliminary hearing), a feltételes szabadságra bocsátás visszavonására és az óvadék meghatározására irányuló eljárásban. Lásd Burnham: i.m. 297. o.

[97] 347 U.S. 62 (1954)

[98] Cornell University Law School: i.m. 1338-1339. o.

[99] Harris v. New York, 401 U.S. 222 (1971). Lásd Burnham: i.m. 296. o.

[100] Tágabb értelemben a tilos fa tilos gyümölcse elv magát a kizárási szabályt jelenti, tehát az alkotmánysértő módon szerzett bizonyítékok figyelmen kívül hagyásának kötelezettségét.

[101] Burnham: i.m. 296. o.

[102] Az 1974-es Michigan v. Tucker (417 U.S. 433) ügyben a Miranda-szabály megsértésével lefolytatott kihallgatáson a vádlott szemtanúk neveit adta meg, akik később tanúskodtak ellene a tárgyaláson. A Legfelsőbb Bíróság a vádlott vallomását igen, de a tanúvallomást nem nyilvánította alkotmányellenesnek. Lásd Burnham: i.m. 297. o.

[103] Megjegyzem, hogy következtetéseim alapjául a XXVIII. OTDK-n bemutatott „A kegyetlen és szokatlan büntetések tilalma az Amerikai Egyesült Államok bírói gyakorlatában" c. tanulmányom is szolgál.

[104] Heffernan nem e két irányzat, hanem originalizmus és historicizmus (történeti szemlélet) között különböztet. Lásd William C. Heffernan: Constitutional Historicism: An Examination of the Eighth Amendment Evolving Standards of Decency Test. 54 Am. U.L. Rev. (American University Law Review, 2005) 1355

[105] Bár kifejezetten nem került kimondásra, de tartalmában a büntetőeljárással kapcsolatos alkotmány-kiegészítések értelmezése során is érvényesült a tisztesség fejlődő követelménye (evolving standards of decency) elv, melyet a Legfelsőbb Bíróság a kegyetlen és szokatlan büntetések megítélése során fejlesztett ki. Lásd Nagy Noémi: The judgement of the constitutionality of capital punishment in the practice of the Supreme Court of the United States. In: Recht ohne Grenzen. (Szerk.: Herger – Korsósné Delacasse – Steppan – Szekeres: Festschrift zum 15. Jubileum der Zusammenarbeit der Grazer und Pécser Rechtshistoriker. A Pécsi Tudományegyetem Jogtörténeti Tanszékének Kiadványai 10. sz. Pécs 2007. 131-137. o.

[106] Cox: i.m. 377-378. o.

[107] Idézi Cox: i.m. 375. o.